

Scruton varuje: Levice škodí myšlení

Roger Scruton, anglický konzervativní filozof, autor téměř dvou desítek filozofických a mnoha dalších publicistických i beletristických knih, je u nás známý díky podpoře disidentů v osmdesátých letech i díky poměrně četným polistopadovým překladům svých děl a také osobním návštěvám v Česku. Jeho nejnovější filozofická práce dosud do češtiny přeložena nebyla. Ale měla by.

JAROSLAV PEREGRIN
analytický filozof

Když byl Roger Scruton v nedávném interview pro časopis *Spectator* tázán, proč se ve své zemi dosud nedočkal žádného oficiálního ocenění, odpověděl: „Žijeme v době, kdy jdou ceny a chvála jedině za lidmi na levici, především proto, že vypadají neškodně. A důvodem, proč vypadají neškodně, je to, že říkají všechny ty věci, které způsobily tak mnoho škod.“

Nedůvěra Scrutona k levicovým revolucionářům má dávné kořeny. V jiném interview, v časopise *Spiked Review*, říká: „Když jsem byl v roce 1968 v Paříži, byl jsem vyveden z míry totální ignorancí lidí, kteří se mi snažili říkat, jak důležitá tahle revoluce je. Nemohl jsem se s nimi přit o to, co bylo skutečně důležité pro mě, o kulturu. Ta pro ně byla prostě ‚buržoazní‘. To slovo buržoazní mi opravdu leze krkem. Usoudil jsem, že ano, taková věc jako buržoazie tady je, a jste to vy, dobře živení, rozmazlení, středostavovští studenti, kterým jde jenom o to, aby háze-li kameny na příslušníky dělnické třídy, kteří na sobě náhodou mají policejní uniformy.“

Scruton je přesvědčen, že levicoví myslitelé jsou spoluzodpovědní za spoustu katastrof, které svět potkaly ve dvacátém století (minimálně stejně jako ideologové fašismu a nacismu, kteří byli ovšem – po právu – vyobcováni ze slušné intelektuální společnosti). To ho vedlo k tomu, že už v roce 1985 publikoval knihu *Thinkers of the new left*, ve které se snažil ukázat, jak jsou myšlenky levicových filozofů často na jedné straně bezobsažné a na straně druhé bezskrupulózní. Ta, jak hořce konstatuje, znamenala začátek konce jeho akademické kariéry, protože „jakmile jste identifikován jako pravičák, přestáváte být partnerem pro argumentaci; vaše názory jsou irrelevantní, váš charakter je zdiskreditován, vaše přítomnost na světě je jenom omyl“.

Přesto Scruton nedávno vydal novou verzi této knihy: vyšla pod názvem *Fools, frauds and firebrands* s podtitulem *Thinkers of the new left*. Oproti původní verzi do ní autor zahrnul spoustu nového materiálu týkajícího se filozofů, kteří se na intelektuální výsluní dostali po publikování původní verze.

Levice jako síla světla

Ideály, kterými se ohánějí levicoví filozofové, jako je sociální spravedlnost, samozřejmě nejsou ani podle Scrutona ničím pochybeným – podle něj se k nim ale pracujeme – i když možná někdy klopotně – prostřednictvím standardních demokratických (tedy jak by řekli ti, které v knize kritizuje: „kapitalistických“ či „buržoazních“) institucí. Levicoví myslitelé však podle něj místo toho: „... stvořili mýtické vyprávění o moderním světě, ve kterém byly války a genocidy připsány těm, kteří se stavěli do cesty spravedlivému ‚boji‘ za sociální spravedlnost. Historie byla přepsána jako boj mezi dobrem a zlem, mezi silami světla a silami temnoty. A jakkoli je toto vyprávění svými brilantními zastánci rozváděno a vyšperkováno, ona manichejská vize tu stále je, prosáklá do školních osnov i do médií.“

Jedním z výsledků tohoto černobílého pojetí lidské společnosti a lidských dějin je i přebujelá politická korektnost, která podle Scrutona vyústila v to, že jsou vehementně potírány projevy nikoli jenom netolerance, ale i nesouhlasu či pochybností

– a to se paradoxně děje velmi netolerantně. „Je-li vše dovoleno,“ píše Scruton, „je zásadní zakázat zakazovatele. Všechny opravdové kultury jsou založené na rozdílech mezi správným a nesprávným, pravdivým a nepravdivým, mezi dobrým a špatným vkusem, mezi poznáním a ignorancí. Bylo to právě kultivování těchto rozlišení, čemu byly v minulosti zasvěceny humanitní vědy. Takže útok na školní osnovy a pokusy jim vnucovat standardy ‚politické korektnosti‘ – což v důsledku znamená standardy nevylučování a nesouzení – jsou pojaty i tak, aby autorizovaly vehementní druh soudu – odsouzení všech těch autorit, které zpochybňují ortodoxii levic.“

Smyslu netřeba

Scruton se ve své knize zabývá dosti různorodým souborem myslitelů – od levicových filozofů, kteří jsou v podstatě přesvědčenými demokraty (jako jsou třeba Jürgen Habermas nebo Ronald Dworkin), až po skutečně radikály typu Louise Althussera, Alaina Badioua nebo Slavoj Žižka. Podrobně rozebírá i některé myslitele, kteří se mu jeví jako podstatně spojníky mezi původním marxismem a jeho současnými verzemi, zejména Györgye Lukáče a Antonia Gramsciho. Z předchozí verze knihy se mu do ní dostaly i postavy, které, zdá se mi, z levicového výsluní už poněkud ustupují, jako je Jean-Paul Sartre, a také lidé, kteří nejsou v Česku příliš známí (zejména někteří angličtí a američtí marxisté jako Eric Hobsbawm, Edward Palmer Thomson či John Kenneth Galbraith). Nejpozoruhodnější se mi zdají být rozbor francouzských filozofů od Lacana po Badioua, u kterých Scruton vedle marxistického radikalismu konstatuje i příklon k metodě, která spočívá v programovém chrlení naprostých nesmyslů.

Podezření, že mnozí francouzští filozofové „postmoderního“ ražení (a jejich epigoni jinde na světě, zejména v USA) pro-

Věc společná těmto myslitelům je marxovská forma aktivismu (protože svět je třeba nejenom vykládat, ale i měnit!). Od toho se odvíjí takřka povinná nechuť ke statu quo...

”

dukuji skutečné nesmysly, rozvířila před časem takzvaná Sokalova aféra. Newyorský fyzik Alan Sokal zaslal do jednoho z předních amerických časopisů publikujících filozofii tohoto druhu článek, který byl cílevědomě poskládan tak, aby nedával vůbec žádný smysl; a když byl přijat k publikaci, učinil závěr, že tato filozofie je skutečně prázdná. (Později o tom se svým kolegou Jeanem Bricmontem napsal knihu pojmenovanou *Fashionable nonsense*.) Scruton konstatuje něco podobného, ale na rozdíl od Sokala, který se na filozofii dívá zvenčí, jde o mnohem větší hloubky. Konstatuje, že nejde jenom o nějaké filozofické diletantství, které se mezi opravdovou filozofii propracovalo pouze proto, že čtenáři jeho bezobsažnost zaměnili za neproniknutelnou hloubku, ale že popularita tohoto druhu literatury souvisí s jeho levicovostí, že jde o programové vyústění určitého druhu prvoplánově angažované filozofie, která čtenáři sugeruje představu, že kdyby tohle posoudil jako nesmysl, odstříhl by se od snahy činit svět lepším.

„Je-li zřejmá politika,“ říká Scruton o tomto druhu filozofování, „pak není nerozumitelnost jazyka na závadu. Napopak, za těchto okolností může být nesrozumitelnost interpretována jako důkaz

hloubky a originality, která je příliš velká na to, aby se dala obsáhnout běžnými slovy. Takže tato nesrozumitelnost slouží jako podpora politiky, jako důkaz toho, že házet kameny na policisty je závěr praktického sylogismu, jehož každý krok má tu nejvyšší intelektuální autoritu.“

Buržoazní je prostě nežádoucí

Různorodost filozofů, o kterých kniha pojednává, může vést čtenáře k názoru, že ti lidé k sobě vlastně vůbec nepatří. Scruton má ale pocit, že tady jsou některé věci, které je spojují a které opodstatňují jejich shrnutí pod hlavičku „levicoví myslitelé“. Všechny v podstatě souvisejí s dědictvím Karla Marxe, k němuž se tito filozofové hlásí buď explicitně, nebo implicitně. (Scruton poukazuje na to, že vytrvalost Marxova odkazu je zvlášť podivná ve světle toho, že jakkoli vysoce můžeme hodnotit Marxovu filozofii, předpovědi do budoucna, které z ní vyvodil, se zcela zjevně naprosto minuly s realitou.)

Jedna věc je, že pracemi těchto myslitelů se jako červená nit vinou různé odvozeniny marxistických pojmů; především to jsou pojmy ‚buržoazní‘ a ‚kapitalismus‘. Přídomek buržoazní může být čistě věcným označením příslušnosti k určitému druhu lidské společnosti, avšak jsou z něj vyvozovány normativní důsledky: je-li něco buržoazní, pak je to nežádoucí, je třeba se toho zbavit (a pochybovat o tom může jenom idiot). Podobně kapitalismus: může to znamenat prostě označení společnosti, kde je většina kapitálu v soukromých rukou, avšak nazvat něco kapitalismem znamená v očích těchto filozofů odsoudit to prostě jako očividně nežádoucí.

Další a ještě podstatnější věc společná těmto myslitelům je marxovská forma aktivismu (protože svět je, samozřejmě, třeba nejenom vykládat, ale i měnit!). Od toho se odvíjí takřka povinná nechuť ke statu quo a neustále pocíťovaná potřeba nějaké revoluce – přičemž se jenom velmi zřídka

dozvídáme, co přesně by revoluce měla nastolit a proč si máme být jisti, že to bude změna k lepšímu. (V tomto ohledu se už samozřejmě nikdo neodvolává přímo na Marxe.) A pokud se něco o té vysněné budoucnosti dozvídáme, pak to je často bizarní až strašidelné. (Tak například Michel Foucault: „Revoluce může nastat jedině radikální eliminací soudního aparátu a cokoliv, co by mohlo znovu zavést trestní aparát, co by mohlo znovu zavést jeho ideologii a umožnit jí, aby se nepozorovaně vplížila do lidových praktik, musí být vyloučeno.“) Přitom věrnost ideji (tomu správnému druhu) revoluce se zdá legitimovat téměř cokoli od „stroje na nesmysly“, jak Scruton nazývá produkci Jacquesa Lacana, Gillesa Deleuzeho a jim podobných, až po takové výroky, jako je Žižekův „jemný rozdíl mezi stalinistickým gulagem a nacistickým vyhlazovacím táborem byl také, v tom okamžiku, rozdílem mezi civilizací a barbarstvím“.

Podobně jako Žižek se i další levicoví myslitelé snaží ospravedlnit, že desítky milionů obětí komunistických revolucí a vlád v Rusku, Číně a jinde komunismus nediskreditují tak, jako diskreditují oběti fašismu a nacismu tyto ideologie. Tak třeba podle Badioua je rozdíl v tom, že komunismus představoval „věrnost skutečné události“, zatímco nacistický převrat žádnou skutečnou „událost“ nebyl, byl pouze „simulakrem“ události. (Tady je ovšem potřeba vědět, že „událost“ je pro Badioua v podstatě jistým technickým termínem, takže pochopit, jaký je rozdíl mezi tou skutečnou a její napodobeninou stěží můžeme bez toho, abychom pročetli jeho spisy, což krom jiného obnáší i pochopení jeho politické interpretace mnohých výsledků moderní matematiky...) Tady se, myslím, na mysl derou skutečně naléhavé otázky: Je filozof jako Žižek opravdu „jeden z nejpronikavějších myslitelů současnosti“, jak se uvádí v anotaci českého překladu jedné z jeho knih? A dále: připadá-li nám samozřejmě, že kdo chce obhajovat nacistickou ideologii, nepatří do slušné společnosti, proč jsou lidé, kteří oslavují ideologii, jež vedla k týraní a zabíjení desítek milionů neviných, intelektuálními celebritami?

Je o čem přemýšlet

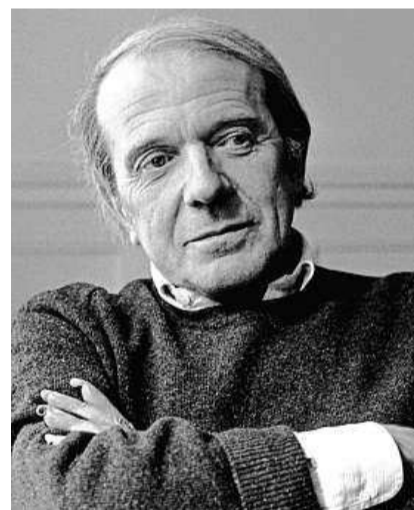
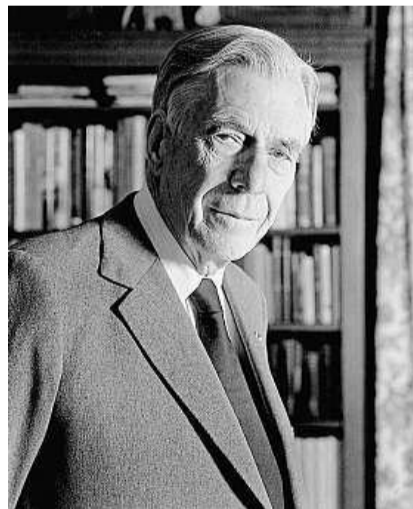
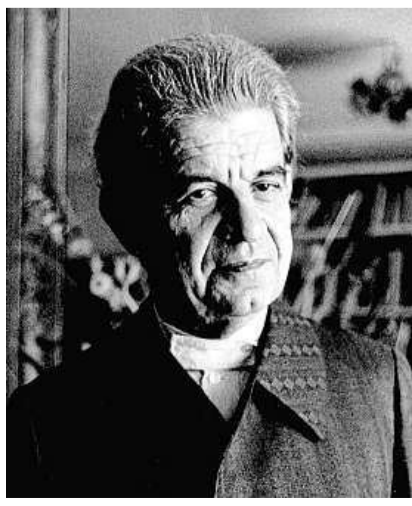
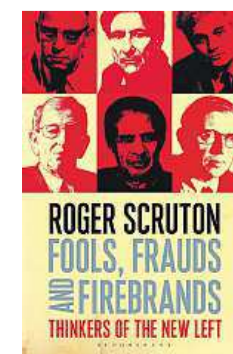
Scrutonova kniha však není primárně o levicové ideologii, je o levicové filozofii (která je ale bohužel, podle Scrutonovy diagnózy, ideologií fatálně prorostlá). Scruton je vzdělaný filozof (mezi jiným znalec německého idealismu) a snaží se své oponenty především usvědčovat z filozofického hochštaplerství. A je si dobře vědom, že v tomto ohledu jsou mezi nimi velké rozdíly. Je si vědom toho, že Foucault je v některých ohledech filozof skutečně pozoruhodný, že Habermas je sice nudný a nepřesvědčivý, ale alespoň nikoli filozoficky šilný, a že dokonce i ten Žižek prokazuje solidní filozofickou erudici. (Naproti tomu na stvořitelích zmíněného „stroje na nesmysly“, zejména na Lacanovi, nic pozitivního nenachází.)

Scrutonova kniha *Fools, frauds and firebrands* však není jen pro filozofy; a mám pocit, že kdo si ji přečte, ať bude s tím, co Scruton říká, souhlasit, nebo ne, bude mít o čem přemýšlet. V českém kontextu nám pomůže pochopit, že je-li někdo pravicovým – či konzervativním – myslitelem, nemusí to nutně být někdo jako Václav Klaus či Petr Hájek.

Autor je profesorem logiky, publikoval řadu prací odborného i popularizačního rázu, přednáší na FF UK v Praze a FF UHK v Hradci Králové. Ve Filozofickém ústavu AV ČR vede oddělení logiky.

KNIHA TÝDNE

Fools, frauds and firebrands.
Thinkers of the new left
Roger Scruton
Vydalo Bloomsbury Publishing,
New York, 2015, 304 stran.

Scrutonovi filozofičtí protivníci – dílčí galerie. První řada zleva: Louis Althusser, Alain Badiou, Gilles Deleuze. Prostřední řada: Michel Foucault, John Kenneth Galbraith, Jürgen Habermas. Dolní řada: Jacques Lacan, György Lukács, Slavoj Žižek. FOTO WIKIPEDIA.ORG ETC.